

Östra Europas länder – från sovjetiska lydstater till fria demokratier

Lärarhandledning: Östra Europas länder – från sovjetiska lydstater till fria demokratier

Årskurs: Grundskola 7-9, gymnasiet

Ämnen: Historia, samhällskunskap, beslutsfattande och politik

Speltid: 14 min per del

Produktionsår: 2024

Språk: Svenska, svensk text

Ursprungsland: Sverige

Artikelnummer: 43524, 50724

1. Introduktion

Under kalla kriget delades Europa i två politiska block, där de östeuropeiska länderna befann sig bakom den så kallade järnridån. Dessa nationer var formellt självständiga men fungerade i praktiken som sovjetiska lydstater. Planekonomi präglade deras samhällsmodeller, och de ingick i Warszawapakten, Sovjetunionens militära allians som motsvarade NATO i väst. I samband med järnridåns fall och Sovjetunionens kollaps blev dessa länder fria att välja sina egna vägar, vilket ledde till omfattande politiska, ekonomiska och kulturella förändringar.

2. Mål och Syfte

Förstå historisk kontext

- Eleverna ska kunna beskriva bakgrunden till järnridån, kalla kriget och Sovjetunionens inflytande över Östra Europa.
- De ska känna till den fredliga övergången till demokrati i flera östeuropeiska länder efter 1989.

Utforska ekonomisk och teknisk utveckling

- Studera de utmaningar och framgångar länderna mötte i övergången från planekonomi till marknadsekonomi.
- Analysera tekniska och industriella framsteg i länder som Polen, Tjeckien och Ungern.

Diskutera kulturella och sociala reaktioner

- Eleverna ska förstå hur kulturarv och nationell identitet förändrats i Östeuropa från kommunisttiden till idag.
- Undersöka hur nationer har hanterat kritik och utmaningar kopplade till sin historia och sin plats i EU.

Utveckla kritiskt tänkande

- Eleverna ska reflektera över likheter och skillnader i utvecklingen mellan länder som Polen, Rumänien, och Bulgarien.
- Uppmuntra diskussion om hur teknologiska och samhällsliga förändringar kan möta motstånd men senare bli framgångar.

---

3. Centralt Innehåll och Kunskapskrav

Historia

- Kalla kriget och Östeuropa: Översikt av kalla krigets påverkan på Östeuropas länder, med fokus på Sovjetunionens kontroll och planekonomiska system.
- Järnridåns uppkomst och fall: Den symboliska och praktiska betydelsen av järnridån som delade Europa.
- Demokratins genombrott: Demokratiska revolutioner som Sammetsrevolutionen i Tjeckien och Ungernrevolten 1956, samt hur de bidrog till Sovjetunionens upplösning.

Samhällskunskap

- Samhällsomvandling efter kommunismen: Övergången från planekonomi till marknadsekonomi och hur dessa förändringar påverkade levnadsstandard och arbetsmarknad i länder som Polen och Bulgarien.
- Europeisk integration: Hur medlemskap i EU och NATO har förändrat Östeuropas ekonomiska, politiska och säkerhetsmässiga förhållanden.
- Social utveckling: Diskutera hur kulturell identitet och historiska konflikter hanteras i moderna demokratiska samhällen.

Beslutsfattande och Politik

- Nationellt beslutsfattande: Analys av hur länder som Slovakien och Ungern fattade beslut om sin övergång från kommunistiskt styre till demokrati.
- Internationellt samarbete: Förståelsen av EU:s och NATO:s roll i att stödja demokrati och stabilitet i Östeuropa.
- Politiska utmaningar: Undersök hur frågor som miljöpolitik, arbetslöshet och migration har påverkat politiska beslut i regionen.

---

4. Polen – Ett Land av Resiliens och Reform

Historia och Betydelse

Polen har en lång historia av motstånd och reformer. Efter att ha förlorat sin självständighet under 1700-talet blev Polen återigen självständigt efter första världskriget, men förlorade snabbt sin frihet under andra världskriget när det ockuperades av Nazityskland och Sovjetunionen.

Under kalla kriget blev Polen en viktig symbol för motståndet mot kommunismen. Den katolska kyrkans roll, särskilt genom påven Johannes Paulus II och fackföreningen Solidaritet, ledd av Lech Wałęsa, var central för att bana väg för kommunismens fall.

Ekonomi och Utveckling

Efter kommunismens fall övergick Polen till marknadsekonomi, vilket ledde till snabba reformer. Idag är Polen en av EU:s snabbast växande ekonomier med en stark exportsektor inom jordbruk, tillverkning och teknologi.

Kulturell Profil

Polen är känt för sitt rika kulturarv, från Chopins musik till medeltida arkitektur i städer som Krakow och Gdansk. Auschwitz, beläget i Polen, fungerar som en påminnelse om Förintelsens fasor.

Diskussionsfrågor:

HANDLEDNING

- Hur påverkade Solidaritet Polens övergång till demokrati?
  - Vilken roll spelar Polen i dagens EU och NATO?
-

5. Tjeckien – Från Sammetrevolutionen till Modern Framgång

Historisk Utveckling

Tjeckien, som en del av det tidigare Tjeckoslovakien, har en historia präglad av imperier och självständighetssträvan. Landet delades fredligt från Slovakien 1993.

Sammetrevolutionen 1989 markerade slutet på kommunistiskt styre och inledde en demokratisk era.

Kulturella Landmärken

Prag, med dess gotiska Karlsbro och astronomiska ur, är en central del av Europas kulturarv. Den världsberömda författaren Franz Kafka är en av stadens mest kända historiska figurer.

Ekonomi och Innovation

Tjeckien har utvecklats till en stark industrination med fokus på teknologi, biltillverkning och turism. Landet har också blivit en viktig aktör inom forskning och vetenskap.

Diskussionsfrågor:

- Hur bidrog Tjeckiens fredliga övergång till demokrati till dess moderna framgångar?
  - Vilka likheter och skillnader finns mellan Tjeckiens och Slovakiens utveckling efter delningen?
-

6. Rumänien – Myt och Verklighet

Historisk Kontext

Från det mäktiga romarriket till Sovjetkontrollen efter andra världskriget har Rumänien genomgått stora förändringar. 1989 föll diktatorn Nicolae Ceaușescu under en revolution som avslutade kommuniststyret.

Kultur och Turism

Rumänien är förknippat med myten om Dracula, inspirerad av den historiska fursten Vlad III. Salina Turda, en tidigare saltgruva omgjord till turistattraktion, är en av landets mest unika sevärdheter.

HANDLEDNING

Ekonomisk Omvandling

Med naturresurser som olja och mineraler har Rumänien utvecklat sin industri och export. Dock är klyftorna mellan landsbygd och stad fortfarande betydande.

Diskussionsfrågor:

- Hur påverkar Dracula-mytologin Rumäniens turism?
  - Vilka utmaningar står Rumänien inför i sin ekonomiska utveckling?
-

7. Ungern – Ett Land av Motstånd och Tradition

Historisk Utveckling

Ungern var en central del av dubbelmonarkin Österrike-Ungern. Under kalla kriget blev landet känt för Ungernrevolten 1956, ett försök att bryta sig loss från Sovjetkontrollen som slogs ner brutalt.

Kulturella och Naturliga Skatter

Budapest är en av Europas vackraste städer, med sevärdheter som Buda-slottet och Donau-floden. Balatonsjön, Centraleuropas största sjö, är en viktig del av landets identitet.

Ekonomisk Styrka

Ungern är känt för sin jordbruksexport och industriproduktion. Tokaji-vinet är ett världsarv i sig och en viktig del av Ungerns kulturarv.

Diskussionsfrågor:

- Hur bidrog Ungernrevolten till förändringar i Östeuropa?
  - Vilken betydelse har jordbruk och vinexport för Ungerns ekonomi?
-

8. Slovakien – Ett Land av Fredlig Förändring

Historia och Delning

Efter Tjeckoslovariens delning 1993 blev Slovakien en självständig stat. Landet har sedan dess utvecklats till en demokratisk republik med starka band till EU och NATO.

Naturliga och Ekonomiska Resurser

Karpaterna dominerar Slovakiens landskap och är viktiga för turismen. Landet har också en framväxande bilindustri och starka exportrelationer.

HANDLEDNING

Utmaningar

Surt regn och kolindustri har orsakat miljöproblem, vilket påverkar landets biologiska mångfald och människors hälsa.

Diskussionsfrågor:

- Hur kan Slovakien balansera industrins tillväxt med miljöhänsyn?
  - Vilka är de långsiktiga effekterna av delningen från Tjeckien?
-

9. Bulgarien – Mellan Tradition och Modernitet

Historia och Geografi

Beläget på Balkanhalvön har Bulgarien en rik historia som sträcker sig tillbaka till det osmanska riket. Landet blev en sovjetisk lydstat efter andra världskriget men återfick sin självständighet 1990.

Kulturell Rikedom

Sofia, med Nevski-katedralen, och Svartahavskusten är populära turistmål. Landet är också känt för sina traditioner inom vin- och tobaksodling.

Ekonomiska Utmaningar

Bulgarien är beroende av kol och kärnkraft för sin energiförsörjning, vilket hämmar dess gröna omställning. Textilindustrin och elektroniksektorn bidrar dock till exporten.

Diskussionsfrågor:

- Hur kan Bulgarien dra nytta av turism för att stärka sin ekonomi?
  - Vilka steg kan Bulgarien ta för att påskynda sin gröna omställning?
-

10. Avslutning och Reflektion

Denna handledning syftar till att ge elever en djupare förståelse för hur Östeuropa har utvecklats från sovjetiska lydstaten till självständiga demokratier. Reflektera över varje lands unika väg och deras gemensamma strävan mot frihet och framgång.

---

11. Referenser och Vidare Läsning

- **Böcker:**
  - Harrison, Dick. *Kalla kriget och Östeuropa*.
  - Roberts, Geoffrey. *The Soviet Union in World Politics*.

HANDLEDNING

- **Webbplatser:**
  - Europa.eu – EU:s officiella sida.
  - Unesco.org – Världsarv i Östeuropa.
- **Filmer:**
  - *The Fog of War* (Errol Morris).
  - *Freedom's Fury* (2006).